

flesta inte läser). Den nya vändning i studiet av 1700-talets politisk-ekonomiska tänkande som till exempel Istvan Hont och John Robertson representerar, kan tänkas dra nytta av Nurmiaimens forskning. Nu finns det en släktskap i studierna, kanske speciellt i förhållandet till upplysningen, men Nurmiaimen går inte in för att explicit diskutera dessa arbeten. Parallellt kunde man önska sig att den i och för sig förtjänstfulla diskussionen om en svensk upplysning bättre kunde förankra sig i en internationell forskningsdebatt om upplysning.

I sin diskussion om riksdagens öppnings- och avslutningstal delar Nurmiaimen in materialet i tal som var konsensusbildande, försonligt, ideologiskt laddade eller innehöll överdrifter eller uppenbara felbedömningar. Han ser ofta hur riks- och partipolitikens läge vid en riksdag kunde ge upphov till försonande språkbruk eller tvärtom öppnade möjligheten till mer ideologiskt laddad kritik. Kunde man bedöma Nurmiaimens egen text utgående från samma heuristiska kategorier? Texten genomsyrs av en välgrundad och orubblig syn på hur historia skall studeras och skrivas, men är inte aggressiv i sin framställning, snarast försonlig gentemot alternativa sätt. Texten är ute efter att övertyga läsaren både om vikten av att studera det förflutna språkbruket samt om Nurmiaimens egna tolkningar, men tolkningarna förblir aningen försiktiga. Överdrifter eller felbedömningar förekommer inte.

Jani Marjanen

Kari-Matti Piilahti, *Aineellista ja aineetonta turvaa: ruokakunnat, ekologis-taloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750*, Bibliotheca Historica 106 (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2007). 394 s.

Valkeala socken, som numera hör till staden Kouvola, har varit en av fixpunkterna i Kari-

Matti Piilahtis forskarbana. Redan som historiestuderande anställdes han 1990 som forskningsassistent vid projektet Valkeala kommuns historia, och historien om denna socken i Kymmenedalen har gett stoff till Piilahtis magisteravhandling, licentiatarbete och slutligen doktorsavhandling 2007.

Kari-Matti Piilahti är ovanligt grundligt insatt i sitt ämne, vilket syns på varje sida i hans avhandling vars titel i svensk översättning lyder "Materiell och immateriell trygghet: hushåll, ekologisk-ekonomiska resurser och kontaktskapande i Valkeala 1630–1750". *Aineellista ja aineetonta turvaa* är socialhistoria i tungviktsklassen. Eftersom Piilahtis forskning baserar sig på en kvantitativ analys av ett enormt material, vågar jag mig på att nämna några kvantitativa uppgifter om bokens innehåll: nästan 400 sidor, 37 bilagor, 88 tabeller och figurer samt 16 kartor. Han har verkligen vänt på varenda sten i socknen.

Ämnet för Piilahtis forskning är familjen, det vill säga hushållet, i Valkeala socken. Han studerar dels hushållens interna verksamhet, storlek och ekonomisk effektivitet, dels deras externa verksamhet, relationerna till omgivningen. På detta sätt lyckas hans arbete samtidigt vara både modern nätverksforskning och klassisk socialhistoria.

Enligt Piilahti är Valkeala, som är belägen i Kymmene älvdal, ett utmärkt objekt för den här sortens analys. Kymmene älv var historiskt sett en viktig gräns, både kulturellt och politiskt. Längs älven gick den historiska länsgränsen mellan Tavastehus län och Karelens län och därmed också gränsen mellan de västfinska och östfinska dialekt- och kulturområdena. Väster om Kymmene älv låg åkerbruksområde, öster om älven låg svedjebruksområde. 1600-talets Valkeala var genomsyrt av influenser från båda områdena och utgjorde, med Piilahtis ord, ett "kulturellt lapptäcke". I socknen möttes olika former av jordbruk, familjebildning och social verksamhet från två kulturkretsar. Skiljelinjen var så tydlig att Piilahti till och med delar de

enskilda byarna i Valkeala socken i två kategorier: de tavastländskt influerade byarna och de karelskt influerade byarna.

Undersökningen omspänner en period på mer än ett sekel, från 1630-talet till 1750-talet. Piilahtis viktigaste källor, domböckerna och mantalslängderna, börjar som enhetliga serier under 1600-talets första decennier. Slutpunkten har bestämts av den politiska historien: i freden i Åbo 1743 införlivades Valkeala med det ryska riket.

Piilahti har hämtat inspiration för sin forskning hos internationellt banbrytande moderna nätverksforskare. Som sina viktigaste förebilder nämner han Börje Hanssens och Örjan Simonsons studier i kontaktfälten på den svenska landsbygden och Barry Wellmans och Charles Wetherells forskning om de baltiska bondesamhällena. Han har även påverkats av äldre tiders finländska historieskrivning och lyfter upp Eino Jutikkalas och Aimo Halilas sockenhistoriker som banbrytande för den finländska socialhistorien.

Bokens teoretiska inledning är, precis som resten av arbetet, förkrossande grundlig. Piilahti tynger ändå inte ner den egentliga avhandlingen med överflödiga teorier, utan använder dem huvudsakligen som metodologisk inspirationskälla. Det är beskrivande att verket innehåller stora mängder kartor och tabeller, men bara en teoretisk figur. När han analyserar Valkealabornas äktenskapsmönster använder sig Piilahti av den finländska etnologins Grand Old Man, Juhani U. E. Lehtons, äktenskapsmodell. Piilahti förhåller sig också kritisk till överteoretisering, framför allt inom den moderna nätverksforskningen: "När nätverksforskningen nu befinner sig på vågens topp är det trendigt att tala om nätverk och att finna dem över allt. Nätverk verkar ha blivit ett övergripande begrepp som ibland tillämpas också på tillfälliga sociala kontakter." (s. 32)

Eftersom Valkeala var ett gränsområde mellan den västfinska och den östfinska kulturkretsen, fanns i socknen representerat både

den västfinska kärnfamiljsmodellen och den östfinska storfamiljsmodellen. Enligt Piilahti var hushållets viktigaste uppgift att garantera åtminstone den mängd arbetskraft som behövdes för att uppnå minimiförsörjning; i detta avseende var storfamiljen ekonomiskt effektivare. Den säkrade bättre tillräcklig tillgång på arbetskraft, den gjorde det möjligt att bedriva mer diversifierade näringar och den garanterade att gården kunde stanna inom familjen släktled efter släktled.

De stora nödåren på 1690-talet bevisade storfamiljens ekonomiska effektivitet. De områden som dominerades av storfamiljsmodellen klarade bättre av nödåren än de områden som dominerades av kärnfamiljsmodellen, och i de förstnämnda områdena kunde ödehemmanen snabbt upptas igen tack vare den arbetskraftsreserv som storfamiljerna utgjorde.

Hushållens externa kontakter riktades huvudsakligen mot ett mycket litet geografiskt område, inom cirka en mils radie från hemmet. Två viktiga kontaktformer, som kunde sträcka sig längre bort än detta fält, var skuldförbindelser och äktenskap. Eftersom ekonomisk stabilitet och val av äktenskapspartner var livsviktiga frågor för hushållets överlevnad, var man beredd att söka dessa kontakter på längre håll.

Piilahti delar in hushållens sociala kontakter i Valkeala i primära, sekundära och tertiära. I detta avseende följer han tydligt den redan tidigare nämnda äktenskapsmodellen som skapats av Juhani U. E. Lehtonen och fortsätter att utveckla denna modell. Till det primära kontaktfältet hörde medlemmar i samma hushåll, invånarna i den egna byn samt andra, med vilka kontakten var daglig eller åtminstone mycket regelbundet återkommande. Till det sekundära kontaktfältet hörde mer avlägsna, men regelbundna kontakter, till exempel till släktingar och invånare i närliggande byar. De tertiära kontakterna var tillfälliga och situationsbestämda samt geografiskt mera spridda.

Största delen av skuld- och äktenskapsförbindelserna ingicks i det sekundära kontaktfältet. Enligt Piilahti följde detta fält inte de administrativa gränserna. Inom själva Valkeala socken gick en skiljelinje mellan det södra Stor-Valkeala och det norra Lill-Valkeala; invånarna i respektive område hade mycket lite kontakt med invånarna i det andra området. Stor-Valkealas invånare hade däremot täta kontakter med grannsocknarna Itis och Elimä. Storfamiljsmodellen inverkade enligt Piilahti kraftigt även i detta avseende: storfamiljen gynnade gårdens bestånd inom släkten, något som i sin tur gynnade de etablerade kontakternas varaktighet.

Den här indelningen gällde dock endast bland ekonomiskt och socialt ungefär likvärdiga bönder. Ståndspersonerna däremot knöt kontakter först och främst med personer som var socialt jämbördiga, och avstånden kunde vara mycket långa. De mest välbärgade jordbrukarna kunde ha betydande och varaktiga kontakter till städernas borgerskap.

För en recensent är det en verklig utmaning att försöka sammanfatta det väsentliga i denna överväldigande, detaljerade och faktaspäckade avhandling. Piilahtis arbete kan jämföras med en socialhistorisk obduktion. Verket är dock inte så mycket en komparativ studie som grundforskning i mammutklassen om situationen i en enskild, särdeles intressant socken. Den som liksom Kari-Matti Piilahti har fattat tycke för Valkeala socken och Kymmenedalen kan efter att ha läst denna avhandling invänta Piilahtis del av Kymmenedalens historia som behandlar tidigmodern tid och utkommer inom snar framtid. Själv har Piilahti dock i sin forskning för tillfället lämnat Kymmenedalen för andra historiska trakter.

Juba-Matti Granqvist

Pernilla Rasmussen, *Skräddaren, sömmerskan och modet: arbetsmetoder och arbetsdelning i tillverknigen av kvinnlig dräkt 1770–1830*, Nordiska museets handlingar 136 (Stockholm: Nordiska museets förlag, 2010). 311 s.

Skräddaren, sömmerskan och modet är slutresultatet av åtta års forskarutbildning vid Nordiska museets forskarskola av Pernilla Rasmussen, intendent vid Textilmuseet i Borås. Decennierna runt sekelskiftet 1800 präglades av stora omställningar i samhället, när den gamla världen med aristokratin tog slut och borgerligheten tog över. En mer polariserad syn på könen växte fram, och även modedräkten förändrades märkbart. Rasmussen har i sin avhandling undersökt hur arbetsdelning och tillverknings teknik för den kvinnliga modedräkten påverkades under den här perioden i Sverige. Enligt skråordningen tillverkade manliga skräddare kläder till både män och kvinnor under 1700-talet vilket förändrades under 1800-talet när sömmerskor i stor utsträckning sydde kläder till kvinnor. Boken visar hur och varför denna genusarbetsdelning ägde rum.

Doktorsavhandlingen är i hög grad föremålsbaserad och kombinerar textiltvetenskapliga och kulturhistoriska synsätt. Det föremålsbaserade perspektivet inom dräkthistoriska studier har varit underrepresenterat i den akademiska världen, och framför allt gäller det studier av svenska förhållanden. Förvisso har forskningen om kläder och mode haft ett enormt uppsving under de senaste 15 åren, men har oftast följts av kommentarer om alltför teoretiska förhållningssätt. Den ena forskningsinriktningen bör inte utesluta den andra. Rasmussens avhandling förenar teori och empiri och tillhör tillsammans med en grupp avhandlingar i textiltvetenskap vid Uppsala Universitet en förhoppningsvis framväxande forskningsinriktning (se till exempel Cecilia Aneer *Skrädderi för kungligt bruk*, 2009, och Lena Dahrén *Med kant av guld och silver*, 2010).